

Korumaya Değer Doğal Bir Kum Dili

Orhaniye Kızkumu

Orhaniye Kız Kumu ve benzeri oluşumların hurafelerle değil de, doğal süreçlerde oluştuğunun halk tarafından bilinmesi ve benimsenmesi, acaba onların değerini azaltır mı?

Eşref Atabey
MTA Jeoloji Eritleri Dairesi

Orhaniye, Datça (Muğla) karayolunun Hisarönü mevkiinden Bozburun yoluna sapılarak gidildiğinde, Marmaris'ten 25 km sonra Hisarönü Körfezi'nin güney ucunda yer alır. Orhaniye nüfusu az, doğal güzelliği harika bir yerdir. Yöreye tatile gelenlerin uğrak yerlerinden biridir. Günlük yat ve tekne gezisi yapanların programlarında Orhaniye'yi ziyaret etmek mutlaka vardır. Burayı önemli kılan da, kendine has özelliği olan Kızkumu'dur.

Kızkumu, Keçibük mevkiinden güneye, denizin içine doğru dil şeklinde ilerlemiş kum ve çakıldan ibaret bir kumdildir. Kum dili radyolarit, çört ve kireçtaşı kum ve çakıllardan oluşmuştur. Çakıllar sivri uçlu, köşeli, çok az yuvarlaklaşmış, kahverengi, sarı, kırmızımsı renklerdedir. Bu kumdili, denizin içinde bir sığlık şeklindedir. Burayı ziyaret eden yüzlerce-binlerce insan kumdili üzerinde yürümektedir. Bu oluşum, *denizin içindeki kum yolu* diye anılmaktadır. İlk anda, denizin içinde bir yere basmadan yürünüyormuş izlenimini vermektedir.

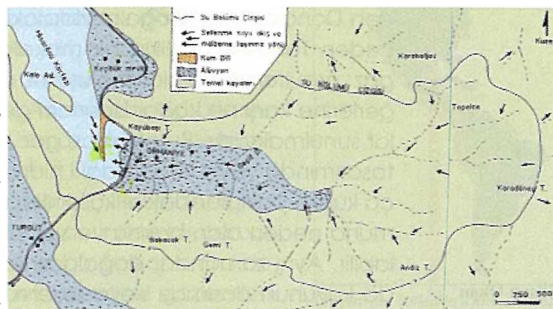
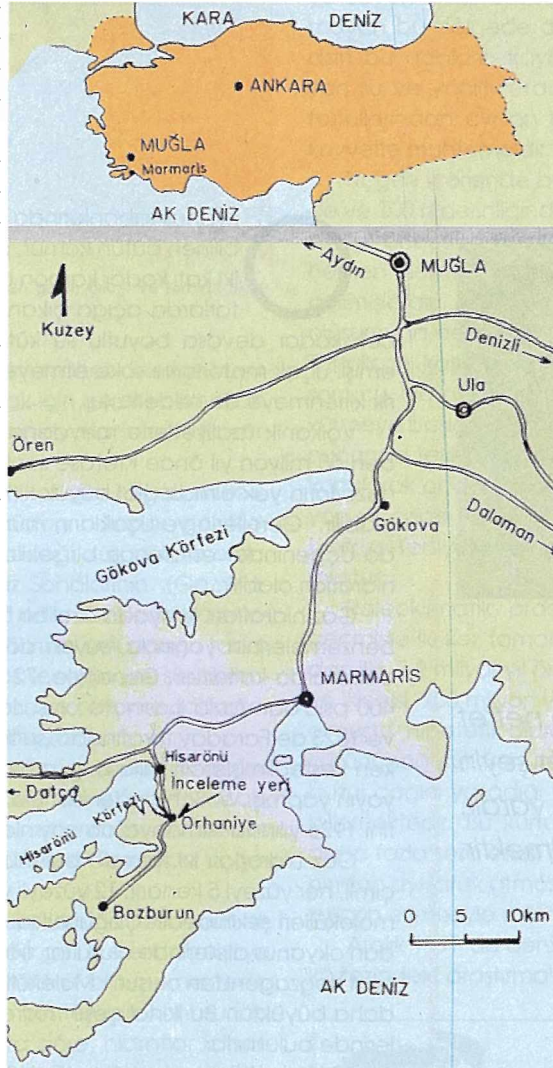
İnsanlar yıllar boyunca denizin içinde böyle bir kum yolunun nasıl oluştuğuna ilişkin yorumlar yapmışlar, konuyu bilmisellikten uzak, kendi mantık çerçevelerinde bir yere oturtmaya çalışmışlardır. Bir söylentiye göre, kıyıda oyun oynayan kız çocuklarının düşmanlardan korunmak için eteklerindeki kumları denize dökmeleriyle; bir söylentiye göre de birbirlerine sevgi ile bağlı iki gencin kavuşabilmeleleri için denizde kendiliğinden kumdan bir yol oluşmuştur.

Kum dili, Orhaniye koyunun kuzeyindeki Kayabaşı tepe burnu batı ucundan güneye doğru uzanmaktadır. Uzunluğu yaklaşık olarak 375 m, genişliği 5-15 m'dir. Deniz yüzeyinin 20-50 cm altında olan kum dilinin uç kısmına yakın bölgede deniz suyu derinliği 7,5 m, setin gerisindeki lagünün derinliği ise 2 m'dir. Kale Adası ile set arasında kalan denizin Kale adasına yakın kısmı 20 m, sete yakın kısımdaki deniz suyu derinliği de 13 m'dir. Orhaniye'nin üzerinde konumlandığı deltayı doğu-batı doğrultusunda bölen derelerin denizle iribatlı olan kısımlar dalyan şeklinde gelişmiştir. Kum dili ile kara arasında bulunan lagünde durgun olan su derinliği ortalama 2 m'dir. Lagünün tabanı silili ve çamurlu olup, kamış, saz, otlarla kaplanmıştır. Dere ağızlarına yakın bölümlerinde ise kum adacıkları oluşmaktadır.

Akarsularla taşınan malzeme dalgaların da etkisiyle denizin 250 m açığına kadar ilerlemektedir. Bu yörede Hisarönü Körfezindeki hakim dalga yönü kuzeybatıdan güneydoğuya doğru ve kıyıda etkili olmaktadır. Hisarönü Körfezinden Orhaniye yönüne doğru hareket eden dalgalar kıyıyı dik yönde değil de, açı yapacak şekilde, verevine gelmektedir. Bu şekilde kıyıyı verevine yalayan dalgalar, kıyıdan gelen çakıl ve kumu geriye, güneydoğu yönünde itmekte ve yaymakta; bu şekilde kumdilinin oluşmasını sağlamaktadır. Kumun kıyıdan 250 m açığa kadar taşınmasının nedeni, dalgaların Kayabaşı tepenin burun kısmında kırılması suretiyle, ancak burunun ucundan itibaren güneye doğru etkili olmasındandır. Kayabaşı Tepesi'nin burun kısmından itibaren kıyıya kadar dalga etkisi olmadığından, dereler tarafından getirilen malzeme kolayca açığa taşınmakta, ve kum dilli ile kara arasında bir lagün oluşmasına neden olmaktadır.

Orhaniye Kız kumunun oluşumu konusundaki bilimsel açıklamaların dışındaki yorumlar, onu gizemli hale getirmekte ve böylece insanların merakını arttırmaktadır. Bilimsel açıklamasının benimsenmesiyle belki de insanlara bu kadar ilginç gelmeyecektir. Ancak, Kız kumu ve benzeri oluşumların hurafelerle değil de, doğal süreçlerle oluştuğunun halk tarafından bilinmesi ve benimsenmesi, onların değerini kuş-

Orhaniye Kızkumu'nun oluşumu

kusuz daha da arttıracak ve koruma bilincinin gelişmesine yardımcı olacaktır.

1963 yılında basılan 1/25000 ölçekli topoğrafik haritada Kız kumu kara olarak gösterilmiştir. Eğer o zamanlar deniz altında olsaydı, haritada denizaltı kayası olarak gösterilmesi gerekirdi. Ama şu anda kum dili tamamen denizin 20-50 cm altında bir sığlık konumundadır. Daha önce su üstünde olan kum dilinin orijinal özelliğini yitirerek bugün su altında kalmasının en önemli nedeni, insanların yaptığı tahribattır. Özellikle yaz aylarında, günde binlerce insanın bu kum dili üzerinde yürümesi aşırı derecede tahribata yol açmakta ve kum dilinin oluşması engellenmektedir. Ancak insan tahribatının az olduğu kış aylarında kum dili biraz gelişebilmektedir.

Günümüzde deniz seviyesinden 20-50 cm derinde bulunan kum dili, bu tahribat devam ettikçe sığlık özelliğini kaybedecektir. Bu nedenle, Kız kumunun tahribatı önlenmeli, koruma altına alınmalıdır. Hiç olmazsa, Ekim-Nisan ayları arasındaki kum dilli üzerinde yürümeleri önlenmeli, bu zaman süresinde kum dilinin oluşumuna yardımcı olunması amacıyla ilave kum dökülerek, dalgaların seti oluşturmasına yardımcı olunmalıdır. Orhaniye Kız kumu jeolojik miras olarak değerlendirilmeli, jeolojik sit alanı ilan edilerek koruma altına alınmalıdır.

Çünkü, doğanın bize sunduğu güzellikleri yaşatmak için onları korumak zorundayız.